

Datum van inontvangstneming : 15/05/2025

Zaak C-188/25

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

10 maart 2025

Verwijzende rechter:

Krajský súd v Prešove (Slowakije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

30 januari 2025

Verzoekende partij:

Štátny fond rozvoja bývania

Verwerende partijen:

GL

KL

SC

[OMISSIS] [zaak- en dossiernummer]

BESLISSING

De Krajský súd v Prešove (rechter in tweede aanleg Prešov, Slowakije) [OMISSIS] [samenstelling van de rechtsprekende kamer] heeft in de zaak van verzoeker, de **Štátny fond rozvoja bývania** [OMISSIS] [gegevens van de advocaat], tegen verweerders:

1) GL 2) KL en 3) SC

[OMISSIS] [gegevens van de advocaat], **inzake een betaling ten bedrage van 26 040,44 EUR, vermeerderd met de verschuldigde rente en de gemaakte kosten**, [OMISSIS] [nummer van de zaak in eerste aanleg]

beslist:

- I. Krachtens § 162, lid 1, onder c), van de Civilný sporový poriadok (wetboek van burgerlijke rechtsvordering) wordt de behandeling **geschorst**.
- II. Het Hof wordt **verzocht** om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:
 - 1) **Moet artikel 2, onder c), van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten aldus worden uitgelegd dat de Štátny fond rozvoja bývania (staatsfonds voor de ontwikkeling van de woningbouw), die met natuurlijke personen een overeenkomst inzake steun voor huisvesting heeft gesloten, dient te worden aangemerkt als een „verkoper” in de zin van die bepaling en dat de overeenkomst in kwestie binnen de werkingssfeer van die richtlijn valt?**
 - 2) **Indien de eerste vraag ontkennend wordt beantwoord: moeten artikel 1, lid 1, en artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13 aldus worden uitgelegd dat deze richtlijn kan worden toegepast op een borgtochtovereenkomst die tussen een natuurlijke persoon en het staatsfonds voor de ontwikkeling van de woningbouw is gesloten ter verzekering van de nakoming van de uit een overeenkomst voortvloeiende verplichtingen, wanneer die natuurlijke persoon geen enkele prestatie van het fonds heeft ontvangen en heeft gehandeld voor doeleinden die buiten zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit vallen?**
 - 3) **Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord: staat het Unierecht eraan in de weg dat de juridische beoordeling van een hogere rechter bindend is voor een lagere rechter naar wie een zaak is terugverwezen voor verdere afhandeling, indien volgens die beoordeling het staatsfonds voor de ontwikkeling van de woningbouw niet binnen de werkingssfeer van richtlijn 93/13 valt?**

Motivering

I. Toepasselijke bepalingen

1. *Unierecht*

De negende en de tiende overweging van **richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten** (hierna: „richtlijn 93/13”) luiden als volgt:

„[...] kopers van goederen of dienstenontvangers moeten worden beschermd tegen misbruik van de machtspositie van de verkoper respectievelijk de dienstverrichter, in het bijzonder tegen toetredingsovereenkomsten en de oneerlijke uitsluiting van rechten in overeenkomsten;

door het vaststellen van eenvormige voorschriften [kan] op het gebied van oneerlijke bedingen een doeltreffender bescherming van de consument [...] worden bewerkstelligd; [...] deze voorschriften [moeten] van toepassing [...] zijn op alle overeenkomsten tussen verkopers en consumenten [zodat] van deze richtlijn [met name] arbeidsovereenkomsten, overeenkomsten betreffende erfrechten, overeenkomsten met betrekking tot de gezinssituatie en overeenkomsten met betrekking tot de oprichting en de statuten van vennootschappen [uitgesloten zijn].”

Artikel 1, lid 1, van die richtlijn bepaalt het volgende:

„Deze richtlijn strekt tot de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten tussen een verkoper en een consument.”

Artikel 2 van de genoemde richtlijn definieert de begrippen „consument” en „verkoper” als volgt:

„In deze richtlijn wordt verstaan onder:

- b) „consument”: iedere natuurlijke persoon die bij onder deze richtlijn vallende overeenkomsten handelt voor doeleinden die buiten zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit vallen;
- c) „verkoper”: iedere natuurlijke persoon of rechtspersoon die bij onder deze richtlijn vallende overeenkomsten handelt in het kader van zijn publiekrechtelijke of privaatrechtelijke beroepsactiviteit.”

2. Slowaaks recht

In § 7 van de zákon č. 607/2003 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania (wet nr. 607/2003 inzake het staatsfonds voor de ontwikkeling van de woningbouw), in de versie die van kracht was van 1 januari 2005 tot en met 30 juni 2007 (hierna: „wet nr. 607/2003”) is bepaald:

Steun kan worden aangevraagd door:

- a) natuurlijke personen die onderdaan zijn van de Slowaakse Republiek en permanent op Slowaaks grondgebied verblijven, die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en die wettelijke inkomsten hebben uit een economische activiteit of een activiteit in loondienst dan wel uit hoofde van een bijzondere regeling, of
- b) rechtspersonen die op het grondgebied van de Slowaakse Republiek gevestigd zijn.

In § 12, lid 2, van wet nr. 607/2003 is bepaald:

De overeenkomst bevat met name:

- a) de gegevens van de contractpartijen;
- b) het doel, het bedrag, het type en de wijze van ontvangst van de verleende steun;
- c) de wijze waarop de contractpartijen hun verplichtingen zullen nakomen;
- d) een zekerheid voor die verplichtingen;
- e) een andere wijze van betaling van de steun dan contant geld,
- f) de technische voorwaarden voor de bouw en de termijn voor de uitvoering ervan;
- g) sancties voor de niet-nakoming van de contractuele bedingen [...]

In § 52 van de zákon č. 40/1964 Zb. (Občiansky zákonník) (burgerlijk wetboek; hierna: „Oz” of „burgerlijk wetboek”) is bepaald:

(2) Een ondernemer is een persoon die bij het sluiten of uitvoeren van een consumentenovereenkomst optreedt in het kader van een door deze persoon uitgeoefende handelsactiviteit of een andere economische activiteit.

(3) Een consument is een persoon die bij het sluiten of uitvoeren van een consumentenovereenkomst niet optreedt in het kader van een handelsactiviteit of een andere economische activiteit.

In § 53, lid 1, Oz is bepaald:

(1) Een consumentenovereenkomst mag geen bepalingen bevatten die het evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de partijen bij de overeenkomst aanzienlijk verstoren ten nadele van de consument (oneerlijke bedingen).

II. Korte uiteenzetting van de procedure in het hoofdgeding en prejudiciële vragen

- 1 De Štátny fond rozvoja bývania (staatsfonds voor de ontwikkeling van de woningbouw; hierna: „fonds”) is een staatsinstelling waarvan het maatschappelijke doel erin bestaat om staatssteun te verlenen bij de bouw van woningen. In dat verband verstrekt het fonds tevens kredieten met een preferentiële rentevoet. Op 13 december 2006 heeft het fonds met de echtgenoten GL en KL (verweerders genoemd in de punten 1 en 2) een overeenkomst tot het bieden van steun bij de bouw van een woning gesloten. In wezen betrof het een kredietovereenkomst (hierna: „overeenkomst”), op grond waarvan het fonds in het kader van de huisvestingsdoeleinden van verweerders een krediet ten bedrage van 33 193,92 EUR met een rentevoet van 3 % per jaar en een aflossingsduur van 30

jaar heeft verstrekt. De in de punten 1 en 2 genoemde verweerders moesten het krediet terugbetalen in 359 maandelijkse termijnen van 139,98 EUR. Verweerder van punt 3, namelijk SC, is de borg.

- 2 Verweerders zijn hun verplichting tot terugbetaling van het krediet niet nagekomen, zodat het fonds de gesloten overeenkomst bij brief van 22 januari 2018 jegens de kredietnemers en bij brief van 13 augustus 2018 jegens de borg heeft herroepen. Op 24 september 2018 heeft het fonds de Okresný súd v Prešove (rechter in eerste aanleg Prešov, Slowakije) verzocht om verweerders te veroordelen tot betaling van het uitstaande kredietsaldo ten bedrage van 26 040,44 EUR, vermeerderd met de verschuldigde rente en de gemaakte kosten (de verschuldigde contractuele rente, de vanaf 17 september 2018 tot op de datum van betaling verschuldigde contractuele rente over de niet-afgeloste hoofdsom, de verschuldigde verdragingsrente, de vanaf 17 september 2018 tot op de datum van betaling verschuldigde verdragingsrente over voornoemde hoofdsom, een contractuele boete en de kosten voor de indiening van het verzoekschrift).
- 3 Voor de rechter hebben verweerders onder meer aangevoerd dat het consumentenrecht op hun geval van toepassing is en dat zij binnen de werkingssfeer van richtlijn 93/13 vallen. In het tweede opeenvolgende vonnis heeft de rechter in eerste aanleg verweerders niet aangemerkt als consumenten en de vordering van het fonds toegewezen, met uitzondering van de gevorderde contractuele boete. Het door beide partijen ingestelde hogere beroep is behandeld door de verwijzende rechter, die verweerders evenmin als consumenten heeft aangemerkt en die het vonnis van de rechter in eerste aanleg heeft bevestigd.
- 4 Verweerders hebben hogere voorziening ingesteld bij de Najvyšší súd Slovenskej republiky (hoogste rechterlijke instantie van de Slowaakse Republiek; hierna: „NS”) en hebben zich er in dat verband opnieuw op beroepen dat zij consumenten zijn. Zij hebben de NS tevens verzocht het Hof te verzoeken om een prejudiciële beslissing over de vraag of het fonds binnen de personele werkingssfeer van richtlijn 93/13 valt. De NS heeft dat niet gedaan, heeft verweerders niet als consumenten aangemerkt en heeft de uitspraak van de rechter in tweede aanleg op andere gronden vernietigd, namelijk omdat hij van oordeel was dat de zaak wordt beheerst door de bepalingen van het burgerlijk wetboek in plaats van die van de Obchodný zákonník (wetboek van koophandel).
- 5 Na terugverwijzing van de zaak naar de verwijzende rechter is deze om organisatorische redenen toegewezen aan een nieuwe kamerpresident en een nieuw samengestelde kamer, die na hernieuwde behandeling van de zaak tot de slotsom is gekomen dat zij het niet eens is met het betoog van de SN ten aanzien van de vaststelling van verzoekers hoedanigheid, rekening houdend met de vraag of hij een verkoper is in de zin van artikel 2, onder c), van richtlijn 93/13 (§ 52, lid 2, Oz). Naar het oordeel van de verwijzende rechter valt het fonds [wel degelijk] binnen de personele werkingssfeer van de richtlijn, moeten verweerders als consumenten worden aangemerkt en dienden de specifieke procedurele en materiële bepalingen van het consumentenrecht op hun zaak te worden toegepast.

De verwijzende rechter is evenwel gebonden aan de bindende juridische beoordeling van de SN en verzoekt het Hof derhalve om een prejudiciële beslissing zoals in de zaak Elchinov, C-173/09. Volgens de verwijzende rechter bevat de overeenkomst oneerlijke contractuele bedingen, met name wat betreft de vroegtijdige beëindiging van de overeenkomst (zie arrest van 9 november 2023, Všeobecná úverová banka, C-598/21, EU:C:2023:845), de contractuele boetes en de betaling van kredietrente die, ook al is de overeenkomst beëindigd, verder gaat dan de verschuldigde vertragsrente.

- 6 De verwijzende rechter is van oordeel dat de onderhavige zaak een consumentenzaak is. Volgens de SN is het fonds geen verkoper in de zin van de richtlijn, mede omdat hij geen economische activiteit uitoefent. De verwijzende rechter verwijst evenwel naar de reeds door het Hof gegeven uitlegging van richtlijn 93/13 volgens welke het ontbreken van een winstoogmerk niet aan de toepassing van de richtlijn in de weg staat. In punt 51 van het arrest van 17 mei 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320 heeft het Hof geoordeeld dat artikel 2, onder c), van richtlijn 93/13 noch instellingen met een taak van algemeen belang noch publiekrechtelijke instellingen uitsluit van de werkingssfeer ervan (zie naar analogie arrest van 3 oktober 2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, punt 32). Zoals de advocaat-generaal in punt 57 van haar conclusie heeft opgemerkt, is het al dan niet bestaan van een winstoogmerk bovendien niet relevant voor de definitie van het begrip „verkoper” in de zin van die bepaling, aangezien publieke taken van algemeen belang vaak zonder winstoogmerk worden uitgeoefend.
- 7 Naar het oordeel van de SN is het fonds bij wet opgericht om het huisvestingsbeleid van de staat ten uitvoer te leggen. De verwijzende rechter merkt op dat richtlijn 93/13 uitdrukkelijk niet alleen ziet op privaatrechtelijke maar tevens op publiekrechtelijke verkopers [artikel 2, onder c), van richtlijn 93/13].
- 8 Naar het oordeel van de SN weerspiegelen de bedingen van de overeenkomst de bindende tekst van de wet en vormen zij derhalve een uitzondering op de werkingssfeer van richtlijn 93/13. De verwijzende rechter merkt evenwel op dat de wet de aspecten van de overeenkomst slechts in algemene zin regelt en dat het fonds de contractuele bedingen reeds concretiseert in het kader van de formulieren van de individuele overeenkomsten. De wet regelt niet de gehele tekst van de overeenkomst en bepaalt bijvoorbeeld weliswaar dat de overeenkomst sancties moet bevatten maar geenszins welke sancties [daadwerkelijk] moeten worden opgelegd. De wet garandeert derhalve niet dat de opgelegde sancties niet onrechtmatig zijn, wat in strijd is met de criteria van richtlijn 93/13. In de onderhavige zaak lijkt ook het door het fonds geformuleerde boetebeding oneerlijk van aard te kunnen zijn. Evenzo voorziet de wet slechts in algemene zin in nog een ander wezenlijk aspect van de overeenkomst, namelijk in een zekerheid. Deze zekerheid wordt pas geconcretiseerd in de overeenkomst, waarin de borgtocht is gekozen. De inhoud en de details daarvan worden door het fonds

voorgeschreven in het formulier van de overeenkomst. De verwijzende rechter is derhalve van oordeel dat deze overeenkomst geen weerspiegeling van de bindende tekst van de wet vormt, zodat de kredietvoorwaarden van de modelovereenkomst ambtshalve door de rechter moeten worden getoetst in het licht van richtlijn 93/13. Soortgelijke conclusies gelden ook ten aanzien van een ander beding in de overeenkomst, namelijk dat inzake de vroegtijdige beëindiging ervan, dat geen uitdrukkelijke weerspiegeling van de wettekst vormt. Ten slotte verwijst de verwijzende rechter naar de rechtspraak van het Hof, zoals het arrest van 9 juli 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, waarin is vastgesteld dat richtlijn 93/13 alleen buiten toepassing kan worden gelaten in het geval van wettelijke (uitvoerings-)bepalingen en dat de betreffende bepaling een dwingend karakter moet hebben.

- 9 Naar het oordeel van de SN heeft de wetgever uitgesloten dat het fonds kan worden onderworpen aan de bijzondere wettelijke regeling inzake consumentenkredieten die is opgenomen in de zákon č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (wet nr. 129/2010 inzake consumentenkredieten en andere kredieten en leningen aan consumenten en houdende wijziging van bepaalde wetten) (§ 1, lid 3, onder p/) alsook aan de wettelijke regeling inzake woonkredieten die is opgenomen in de zákon č. 90/2016 Z.z. o úveroch na bývanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (wet nr. 90/2016 inzake woonkredieten en houdende wijziging van bepaalde wetten (§ 1, lid 4, onder i/). De verwijzende rechter merkt ten aanzien van dit argument evenwel op dat richtlijn 93/13 ook van toepassing is op andere kredieten dan consumentenkredieten of hypothecaire kredieten (zie voornoemde zaak C-147/16; studentenlening). Van belang voor de vaststelling van de werkingssfeer van de richtlijn is de aard van het betreffende product, met name het modelkarakter ervan, wanneer de consument in beginsel geen invloed op de inhoud van de overeenkomst kan uitoefenen, met name wegens zijn gebrek aan ervaring, zijn onderhandelingspositie of financiële overwegingen.
- 10 Naar het oordeel van de SN moet de consumentenbescherming in de eerste plaats worden toegepast ter bestrijding van oneerlijke praktijken van verkopers, die zijn uitgesloten wanneer staatssteun wordt verleend. De verwijzende rechter is evenwel van oordeel dat oneerlijke praktijken in de zin van richtlijn 2005/29 ook in het geval van het fonds niet zijn uitgesloten. Dergelijke praktijken kunnen onder meer bestaan in het toepassen van oneerlijke bedingen, wat in de onderhavige zaak ook relevant kan zijn als een van de omstandigheden van artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13. In dit verband volgt reeds uit de bewoordingen van artikel 2, onder b), van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken dat de Uniewetgever een bijzonder ruime opvatting van het begrip „handelaar” huldigt, namelijk „[elke] natuurlijke persoon of rechtspersoon” zodra deze een activiteit tegen betaling uitoefent, waarbij instellingen met een taak van algemeen belang of met een publiekrechtelijke vorm niet worden uitgesloten (arrest van 3 oktober 2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, punt 32).

- 11 Naar het oordeel van de SN kan overeenkomstig § 7, onder a), van wet nr. 607/2003 slechts een krediet worden aangevraagd door natuurlijke personen die onderdaan zijn van de Slowaakse Republiek, die daar permanent verblijven en die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt. De SN vestigt de aandacht op de punten 47, 48, 55 en 56 van het arrest van 16 december 2016, [REDACTED] C-268/15, EU:C:2016:874, waarin het Hof heeft geoordeeld dat de bepalingen van het VWEU inzake het vrije verkeer van kapitaal niet van toepassing zijn op een situatie waarvan alle aspecten zich binnen één lidstaat afspelen. Ter ondersteuning van deze redenering verwijst de verwijzende rechter naar het arrest in voornoemde zaak C-147/16, punt 48, waaruit volgt dat de Uniewetgever een brede draagwijdte aan het begrip „verkoper” heeft willen geven (zie in die zin arrest van 30 mei 2013, [REDACTED] C-488/11, EU:C:2013:341, punt 28).

Bovendien is het vaste rechtspraak van het Hof (zie bijvoorbeeld arrest in voornoemde zaak C-59/12, punt 25) dat met het oog op de eenvormige toepassing van het Unierecht en het gelijkheidsbeginsel als algemene regel dient te gelden dat de bewoordingen van een Unierechtelijke bepaling die voor de vaststelling van haar betekenis en draagwijdte niet uitdrukkelijk naar het recht van de lidstaten verwijst, in de gehele Europese Unie autonoom en op eenvormige wijze moeten worden uitgelegd, waarbij rekening moet worden gehouden met de context van de bepaling en met het doel van de betrokken regeling (zie onder meer arresten van 19 september 2000, [REDACTED] C-287/98, Jurispr. blz. I-6917, punt 43; 11 maart 2003, [REDACTED] C-40/01, Jurispr. blz. I-2439, punt 26, en 30 juni 2011, VEWA, C-271/10, Jurispr. blz. I-5815, punt 25).

- 12 De verwijzende rechter merkt tevens op dat [in punt 79 van het arrest van 21 april 2016, [REDACTED] en [REDACTED] C-377/14, EU:C:2016:283 is vastgesteld dat] de nationale rechter volgens vaste rechtspraak van het Hof het interne recht bij de toepassing ervan zo veel mogelijk moet uitleggen in het licht van de bewoordingen en het doel van richtlijn 2008/48, teneinde het daarmee beoogde resultaat te bereiken en aldus aan artikel 288, derde alinea, VWEU te voldoen. Deze verplichting tot richtlijnconforme uitlegging van het nationale recht is namelijk inherent aan het systeem van het VWEU, aangezien de nationale rechter daardoor in staat wordt gesteld binnen het kader van zijn bevoegdheden de volle werking van het Unierecht te verzekeren bij de beslechting van de bij hem aanhangige geschillen [zie naar analogie arrest van [24 januari 2012, [REDACTED] C-282/10, EU:C:2012:33, punt 24 en aldaar aangehaalde rechtspraak]].
- 13 De vraag van punt II.2 van de onderhavige beslissing houdt verband met de vorige alinea. Indien het fonds door het Hof wordt uitgesloten van de werkingssfeer van richtlijn 93/13, moet namelijk worden geantwoord op de vraag of richtlijn 93/13 niet op zijn minst van toepassing hoort te zijn op een borg ten aanzien van wie de voorwaarden inzake nationaliteit of verblijf in Slowakije niet bij wet zijn geregeld. In de punten 24 en 25 van de beschikking van het Hof van 19 november 2015, [REDACTED] C-74/15, EU:C:2015:772 is namelijk vastgesteld: „*Dit criterium strookt met de gedachte waarop het beschermingsstelsel van deze richtlijn berust, namelijk dat de consument zich tegenover de verkoper in een zwakke*

onderhandelingspositie bevindt en over minder informatie dan deze laatste beschikt, wat ertoe leidt dat hij met de door de verkoper tevoren opgestelde voorwaarden instemt zonder op de inhoud daarvan invloed te kunnen uitoefenen (zie arresten [REDACTED] C-488/11, EU:C:2013:341, punt 31, en Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punt 22). Die bescherming is bijzonder belangrijk in geval van een overeenkomst tot zekerheidsstelling of een borgtochtovereenkomst tussen een bank en een consument. Een dergelijke overeenkomst is immers gebaseerd op een persoonlijke verbintenis van de verstrekker van de zekerheid of de borg om de door een derde aangegane schuld te betalen. Die verbintenis brengt voor degene die haar aangaat zware verplichtingen mee die tot gevolg hebben dat een vaak moeilijk meetbaar financieel risico rust op zijn eigen vermogen.”

- 14 De SN heeft het Hof niet om een prejudiciële beslissing verzocht. Dit was onder meer ingegeven door het feit dat deze zaak verband houdt met de uitlegging van het nationale recht. De verwijzende rechter is daarentegen van oordeel dat het erom gaat de door de Unie nagestreefde doelstellingen van richtlijn 93/13 te verwezenlijken en dat het Hof in deze zaak om een prejudiciële beslissing had moeten worden verzocht, gelet op het feit dat tegen een uitspraak van de SN geen rechtsmiddel meer openstaat. De door het Hof gegeven uitlegging kan leiden tot de toepassing van concrete, zowel procedureelrechtelijke als materieelrechtelijke bepalingen die tot op heden nog niet zijn toegepast en kan daarenboven aanleiding geven tot een geheel andere oplossing van het geschil ter zake van het bestaan van oneerlijke contractuele bedingen.

Met zijn derde vraag wenst de verwijzende rechter derhalve te vernemen of het mogelijk is dat een lagere rechter niet gebonden is door de juridische beoordeling van een hogere rechter, wat het Hof, bij wijze van vergelijking, reeds heeft vastgesteld in de zaak Elchinov, C-173/09.

- 15 [OMISSIS]
- 16 [OMISSIS]
- 17 [OMISSIS] [procedurele opmerkingen van de nationale rechter]
[OMISSIS]
[informatie over de rechtsmiddelen]

Prešov, 30 januari 2025

[OMISSIS]

[Ondertekening door de leden van de rechtsprekende formatie van de nationale
rechterlijke instantie]

[OMISSIS] [vermelding van de griffie]